

Η ΜΑΡΞΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

«Ο ελεύθερος συναγωνισμός επιβάλλει στον ξεχωριστό κεφαλαιοκράτη σαν εξωτερικό αναγκαστικό νόμο τους εσωτερικούς νόμους της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής»

Κ. Μαρξ, *Το Κεφάλαιο*, τ.Ι, Σύγχρονη Εποχή, σ. 283

ΤΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

1. Επανάληψη βασικών σημείων Μαρξιστικής Πολιτικής Οικονομίας Ι.
2. Από τις αξίες στις τιμές παραγωγής. Ζητήματα θεωρητικής και εμπειρικής συζήτησης.
3. **Η μαρξική θεωρία για τον ανταγωνισμό και η σχετική μαρξιστική συζήτηση.**
4. Η συσσώρευση, η κύκλωση και η περιστροφή του κεφαλαίου.
5. Το εμπορικό και το τραπεζικό κεφάλαιο.
6. Η συζήτηση γύρω από την παραγωγική και τη μη παραγωγική εργασία. Μαρξικές κατηγορίες και Εθνικοί Λογαριασμοί.
7. Η αναπαραγωγή του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου.
8. Ο νόμος της Πτωτικής Τάσης του Ποσοστού Κέρδους και η σχετική συζήτηση.
9. Η μαρξιστική συζήτηση γύρω από τα αίτια της καπιταλιστικής κρίσης.
10. Ο καθαρός κοινωνικός μισθός στην Ελλάδα.

ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ:

1. Ποιες είναι οι αποδοχές των αστικών (μη μαρξιστικών) οικονομικών σχολών για τη φύση του ανταγωνισμού στον καπιταλισμό;
2. Ποια είναι η αντίληψη του Marx για τον κεφαλαιοκρατικό ανταγωνισμό και τις επιμέρους μορφές του;
3. Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στον ανταγωνισμό και τα μονοπώλια στην εποχή μας;

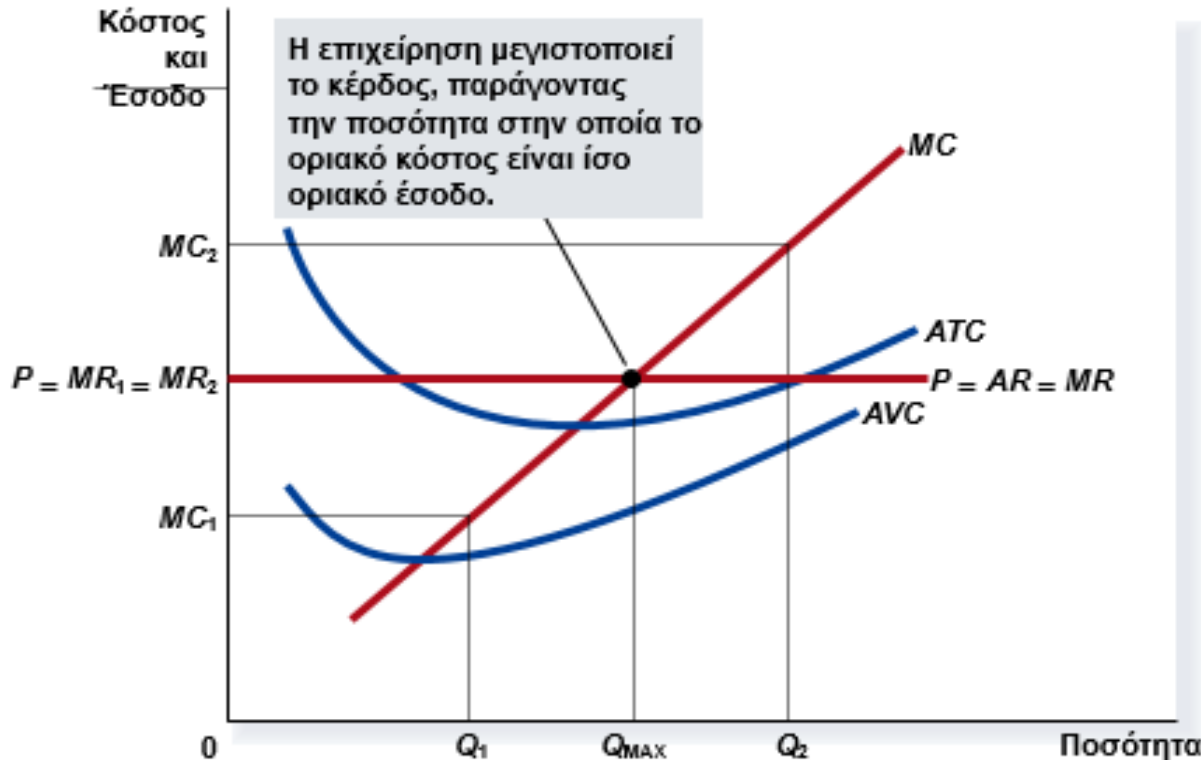
Ι. Η ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ: ΟΙ «ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΟΡΑΣ»

Μορφές Αγοράς	Αριθμός Επιχειρήσεων	Τύπος Προϊόντος	Συνθήκες Εισόδου στον Κλάδο	Μονοπωλιακή Δύναμη	Χρήση Διαφήμισης
Πλήρης Ανταγωνισμός	Πολύ μεγάλος	Ομοιογενές	Πολύ εύκολες	Καθόλου	Καθόλου
Μονοπώλιο	Μία	Μοναδικό	Πολύ δύσκολη / Αδύνατη	Μεγάλη	Μόνο για δημόσιες σχέσεις
Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός	Πολλές	Ελαφρά διαφοροποιημένο	Σχετικά εύκολες	Μικρή	Μεγάλη
Ολιγοπώλιο	Λίγες	Ομοιογενές ή Διαφοροποιημένο	Σχετικά δύσκολες	Αρκετή	Μεγάλη

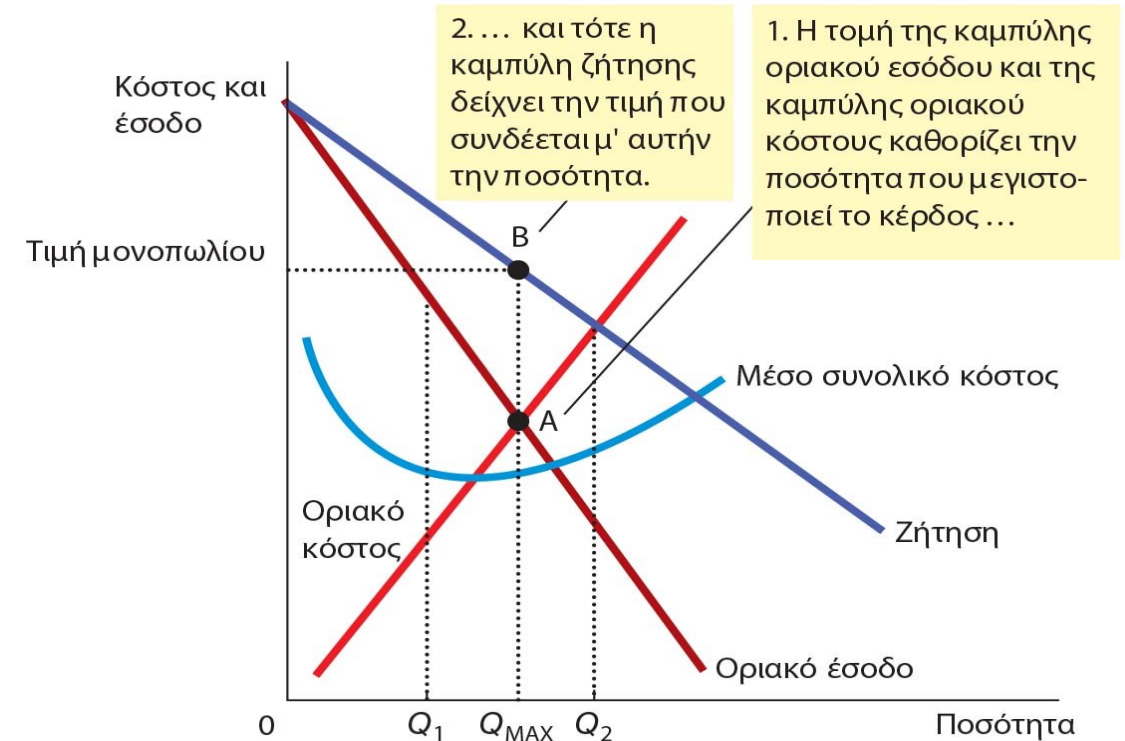
Πηγή: <https://euretirio.com/morfes-agoras/>

Ποια μορφή αγοράς αξιοποιούν ως σημείο αναφοράς της ανάλυσης τους οι νεοκλασικοί και οι κεϋνσιανοί-μετακεϋνσιανοί;

Η «ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ» ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

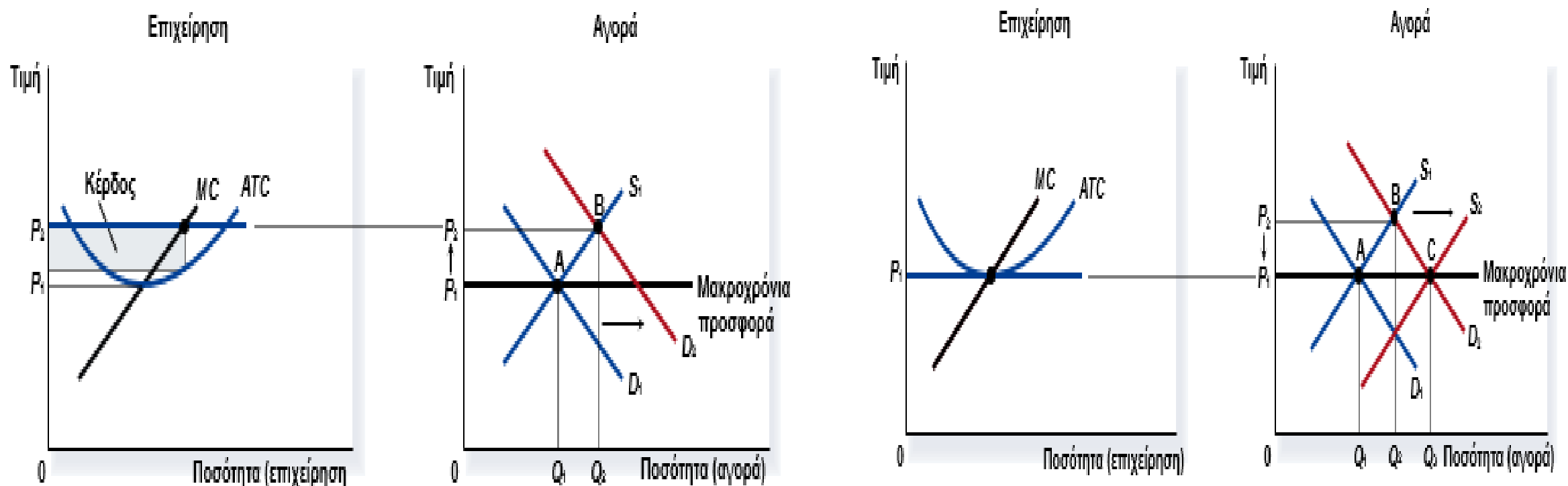
Πηγή: Mankiw-Taylor, 2021, Οικονομική, 5^η έκδοση, σελ. 129

Πηγή: Mankiw-Taylor, 2021, Οικονομική, 5^η έκδοση, σελ. 253

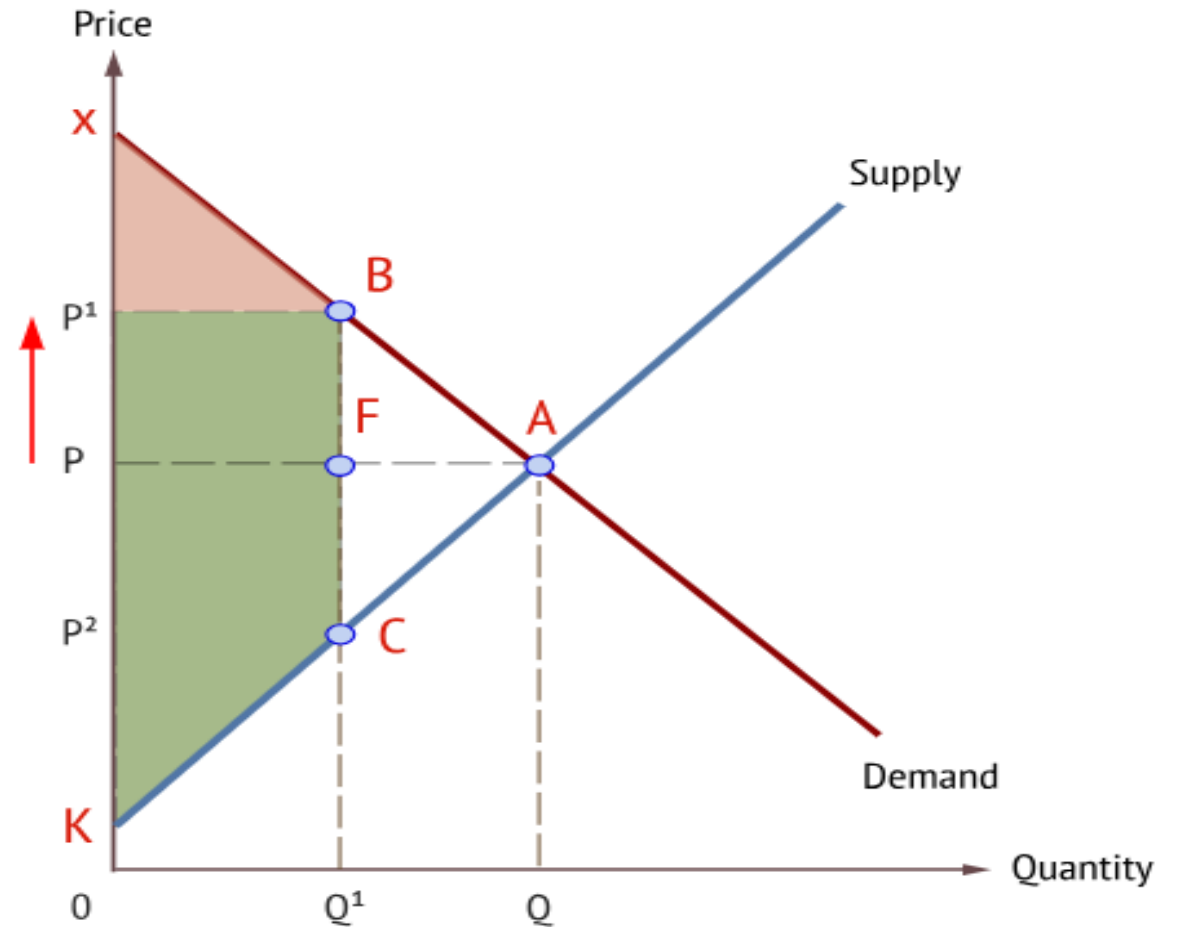
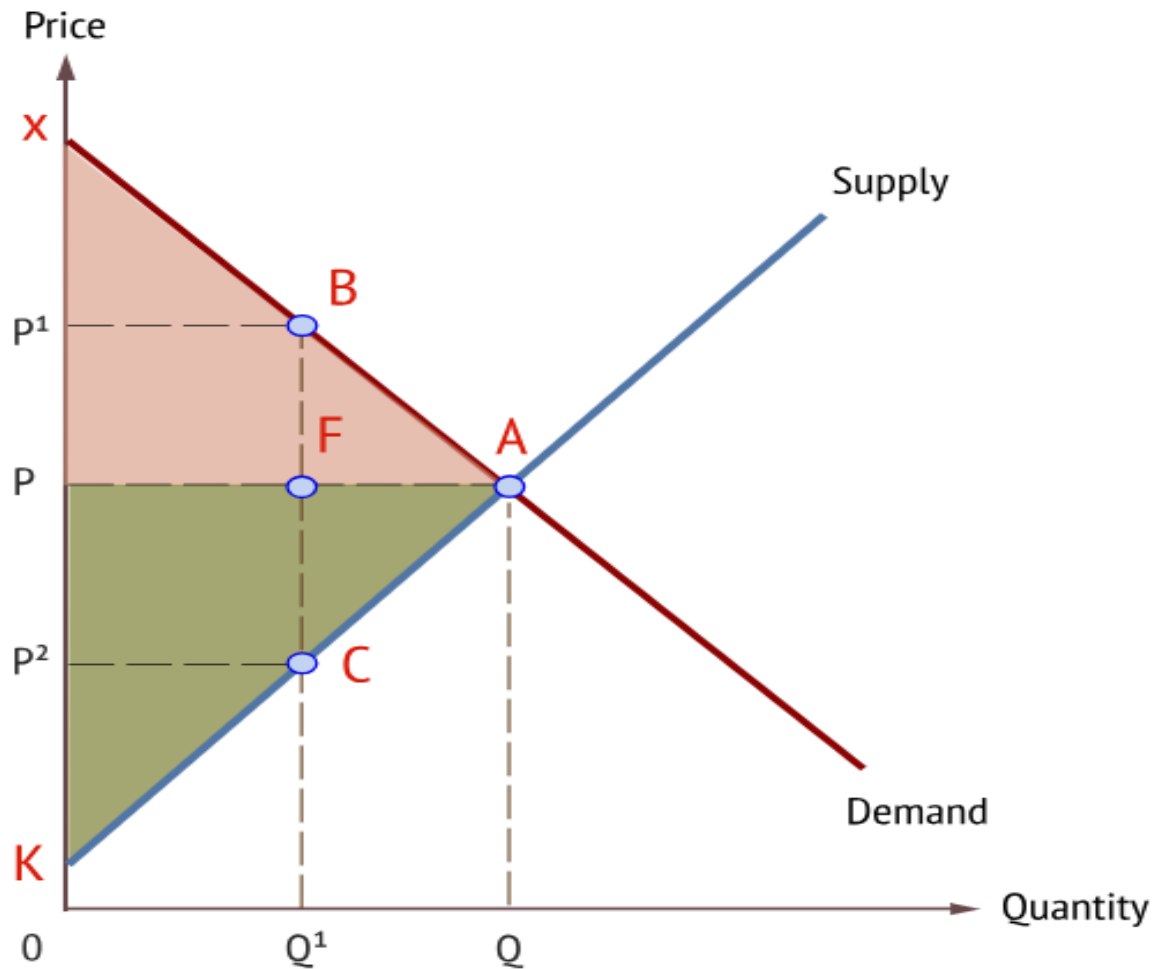
Ποια συμπεράσματα απορρέουν για τη συμπεριφορά της επιχείρησης στην κάθε περίπτωση;

Η Ν-Κ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΧΕΙ ΜΗΔΕΝΙΚΑ «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ» ΚΕΡΔΗ

Πηγή: Mankiw-Taylor, 2021, Οικονομική, 5^η έκδοση, σελ. 138

ΜΕΓΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΠΛΗΡΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ (ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ N-K)

ΤΟ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΕΡΔΟΥΣ ΣΕ ΜΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΕ ΜΙΑ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΗ ΑΓΟΡΑ

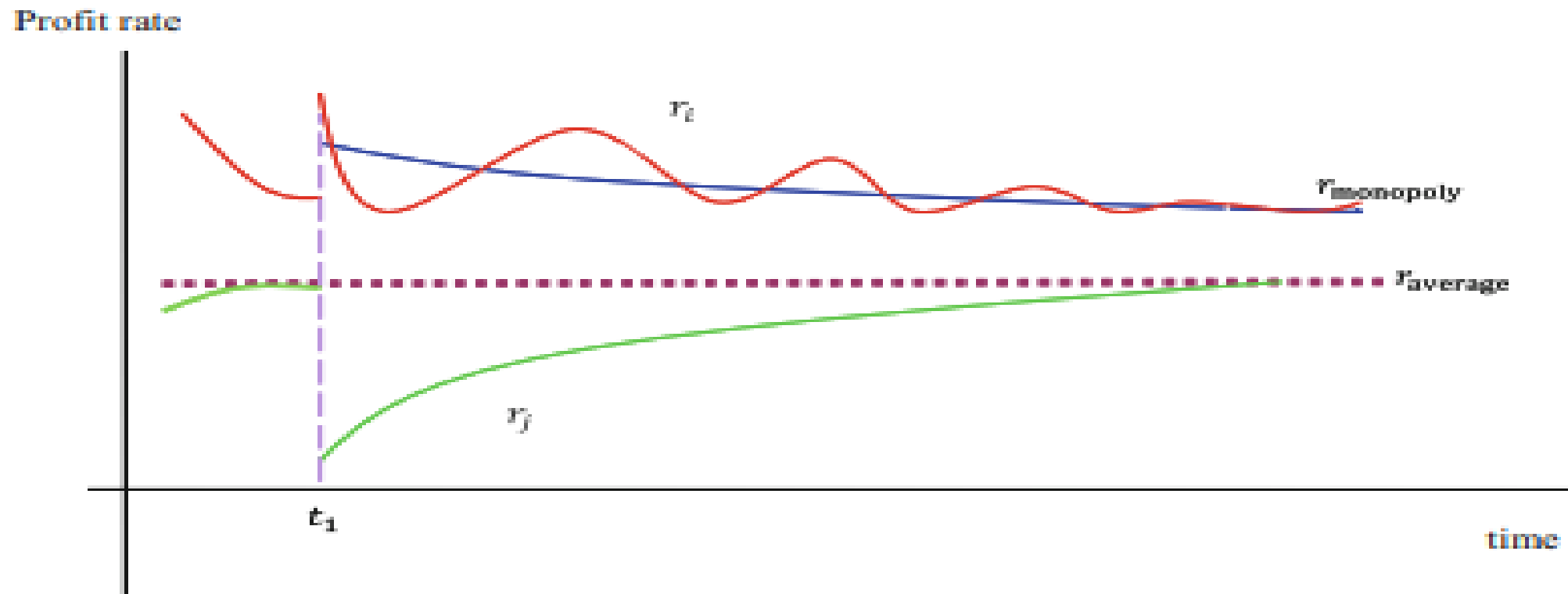

Fig. 5.1 The convergence of the rate of profit in neoclassical analysis

Η ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗ «ΣΤΑΤΙΚΗ» ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

- Η ν/κ θεωρία του (τέλειου) ανταγωνισμού βασίζεται σε σύγκριση διαδοχικών ισορροπιών. Αποτελεί δηλαδή στατική και όχι δυναμική αντίληψη της ισορροπίας. Δεν αναλύεται πώς πηγαίνουμε από ένα σημείο ισορροπίας στο άλλο. Βασίζεται σε μια σειρά μη ρεαλιστικές υποθέσεις:
- ❑ Η διατάραξη της ισορροπίας (λόγω ενός εξωγενούς σοκ) και η μετάβαση σε ένα νέο σημείο ισορροπίας θεωρείται ότι γίνεται στη βραχυχρόνια περίοδο, σχεδόν στιγμιαία.
- ❑ Οι συμμετέχοντες είναι παθητικοί λήπτες τιμών. Γι' αυτό, το νέο σημείο ισορροπίας δεν μπορεί να επιτυγχάνεται μέσω της προσαρμογής των παραγωγών αλλά αποτελεί ένα προκαθορισμένο σημείο.

ΒΑΣΙΚΕΣ Ν-Κ ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

- «Ποσοτική έννοια του ανταγωνισμού»: Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων, τόσο πιο ανταγωνιστική η συμπεριφορά της επιχείρησης και τόσο περισσότερο καθιερώνεται ένα ενιαίο ποσοστό κέρδους.
- Διαφοροποίηση % κέρδους και απώλεια ευημερίας στο ολιγοπώλιο και το μονοπώλιο.
- Αυτόματη επιστροφή σε θέση ανταγωνιστικής ισορροπίας σε περίπτωση βραχυχρόνιων (εξωγενών) διαταράξεων. Αυτό γίνεται μέσω της εισόδου και εξόδου επιχειρήσεων στον κλάδο. Αξιοποίηση μόνο στατικής (και όχι δυναμικής) συγκριτικής ανάλυσης.
- Απόρριψη μιας σειράς ΤΥΠΙΚΩΝ φαινομένων επιχειρηματικής συμπεριφοράς (επιθετική τιμολογιακή πολιτική, διαφοροποίηση προϊόντος, διαφήμιση, προσπάθεια αύξηση μεριδίου αγοράς κλπ). Εκλαμβάνονται από το υπόδειγμα του τέλει ανταγωνισμού ως ΑΠΟΚΛΙΣΗ από την τυπική ανταγωνιστική συμπεριφορά και ως ένδειξη ολιγοπωλιακής ή μονοπωλιακής κατάστασης.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ (ΤΕΛΕΙΟΥ) ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Νεοκλασική Θεωρία	Κεφαλαιοποίηση	Κερδοφορία	Τιμές
Τέλειος Ανταγωνι- σμός	Απουσία διάκρισης κλάδων εντάσεως κεφαλαίου – Πολλές επιχειρήσεις ταυτόσημου μεγέθους, παραγωγικότητας, δομής κόστους - «Ποσοτική θεωρία ανταγωνισμού»	Απόλυτη και ραγδαία σύγκλιση των περιθωρίων κέρδους και των ποσοστών κέρδους στο μέσο γενικό ποσοστό κέρδους.	Ενιαία τιμή και μεγάλη μεταβλητότητα της τιμής σε όλους τους (ανταγωνιστικούς) κλάδους.

II. Η ΜΕΤΑΚΕΥΝΣΙΑΝΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

- Η μετακεϋνσιανή οικονομική σχολή έχει τις ρίζες της στην ανάλυση του Keynes. Ο ίδιος ο Keynes θεωρούσε τη θεωρία του ως μια πιο «γενική θεωρία» σε σχέση με τη ν-κ θεωρία με την έννοια ότι τη συμπληρώνει για την περίπτωση που μία οικονομία ισορροπεί σε ένα σημείο που δεν διασφαλίζεται πλήρης απασχόλησης (ενδεχόμενο που είναι αδύνατο σύμφωνα με τους ν-κ).
- Ωστόσο, σε αντίθεση με τους νεοκεϋνσιανούς οικονομολόγους, οι μετακεϋνσιανοί οικονομολόγοι ανέπτυξαν τη θεωρία τους προς μία πιο ριζοσπαστική κατεύθυνση. Βασικό τους χαρακτηριστικό είναι η έμφαση σε ζητήματα όπως η ενεργός ζήτηση (την οποία θεωρούν καθοριστική τόσο στη βραχυχρόνια όσο και στη μακροχρόνια περίοδο), η ενδογενής αβεβαιότητα, η κατανομή του εισοδήματος, ο ενδογενής καθορισμός της κυκλοφορούσας ποσότητας χρήματος και η ισχύς αγοράς (market power).
- Ισχυρίζονται ότι η σύγχρονη επιχείρηση είναι η μεγάλη εταιρεία (megacorp) που έχει ως στόχο τη μεγέθυνση –ή τουλάχιστον τη διατήρηση- του μεριδίου αγοράς. Συνεπώς δεν είναι παθητικός λήπτης τιμών αλλά ενεργητικά καθορίζει την τιμή μέσω μίας –μη αυστηρά προσδιορισμένης- προσαύξησης (markup) της τιμής πάνω από το μέσο κόστος με κριτήριο ένα ποσοστό κέρδους-στόχο.

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ SRAFFA ΣΤΟ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΟ «ΤΕΛΕΙΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ»

Fig. 5.2 Average and marginal cost curves

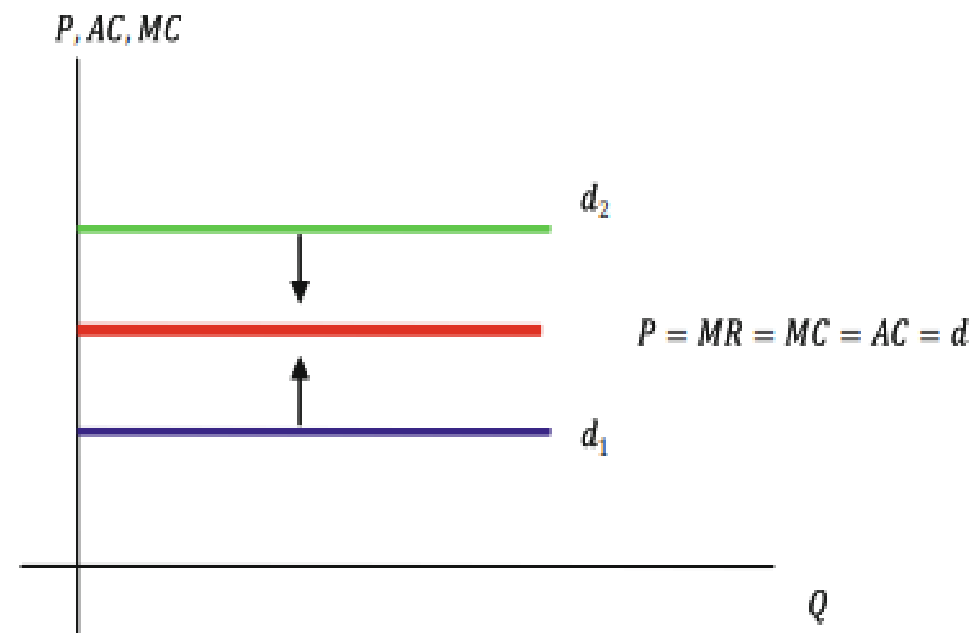
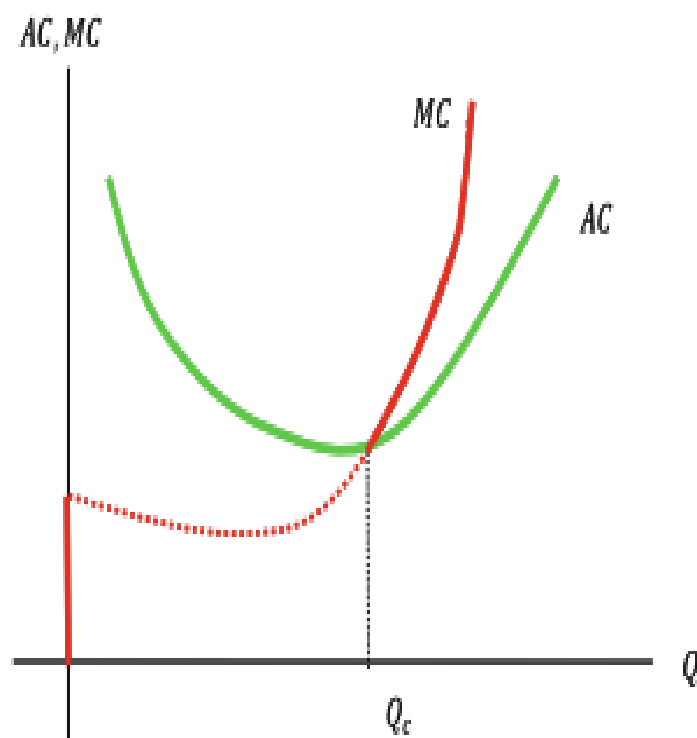

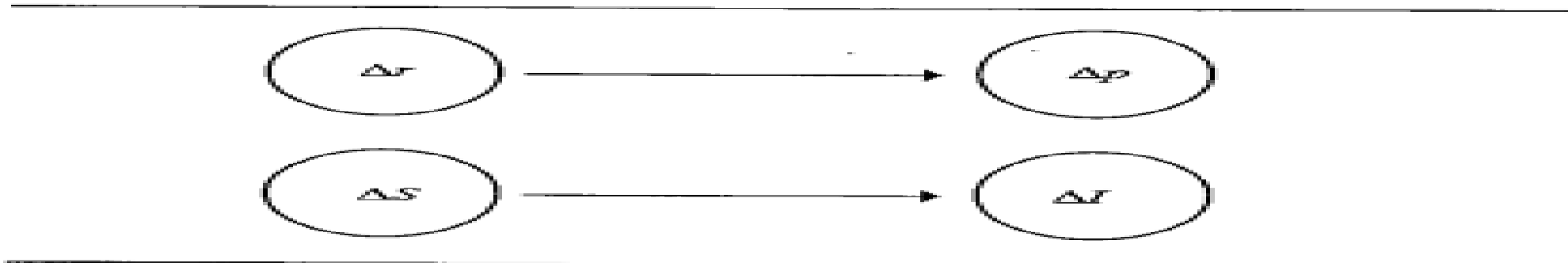
Fig. 5.3 Average and marginal cost with constant returns to scale

Tsoufidis, L, Tsaliki P., 2019. Classical Political Economy and Modern Capitalism, Cham: Springer Nature Switzerland, p. 208-210

Η ΜΕΤΑΚΕΥΝΣΙΑΝΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗΣ

- Η συσσώρευση καθορίζεται από το ρυθμό αύξησης της ζήτησης (όχι κυρίως από το % κέρδους).
- Οι επενδύσεις κατευθύνονται στους κλάδους όπου αναπτύσσεται γρήγορα η ζήτηση και στους οποίους ήδη υπάρχει δυναμική (accelerator principle).
- Οι τιμές επηρεάζονται από τις τιμές και οι παραγόμενες ποσότητες από τις ποσότητες. Δεν υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ τιμών και ποσοτήτων:

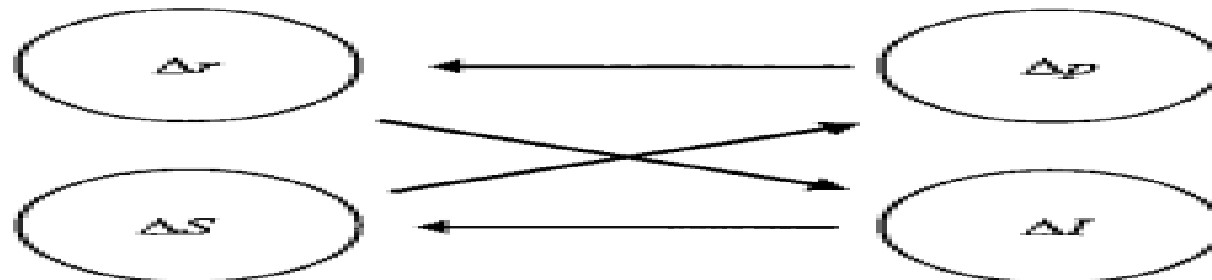
ΣΧΗΜΑ 1: Ο διττός μηχανισμός προσαρμογής

III. ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΓΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ» VS «ΤΕΛΕΙΟ» ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

- Ο ανταγωνισμός θεωρείται μία διαδικασία (και όχι μία καθορισμένη από τις παραμέτρους κατάσταση) η οποία λαμβάνει χώρα σε ιστορικό χρόνο έχοντας ως αποτέλεσμα την τάση διακλαδικής εξίσωσης των % κέρδους μέσω των μεταβολών της προσφοράς και της ζήτησης. Αυτή η αντίληψη συνάδει πλήρως με τακτικές όπως ο πόλεμος τιμών, η διαφοροποίηση προϊόντος, η διαφήμιση κλπ.
- Ο σημαντικότερος παράγοντας για την τάση διακλαδικής εξίσωσης των % κέρδους είναι η διαφορική ροή κεφαλαίου και όχι η είσοδος και η έξοδος επιχειρήσεων από τον κλάδο. Υπάρχει σταυροειδής μηχανισμός προς μία κατάσταση ισορροπίας. Η οικονομία κινείται κυρίως σε κατάσταση μη ισορροπίας.
- Δεν γίνεται διάκριση ανάμεσα σε ενδοκλαδικό και διακλαδικό ανταγωνισμό.

ΣΧΗΜΑ 2: Ο διττός σταυροειδής μηχανισμός προσαρμογής

2. Ποια είναι η αντίληψη του Marx για τον κεφαλαιοκρατικό ανταγωνισμό και τις επιμέρους μορφές του;

Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΜΑΡΞ

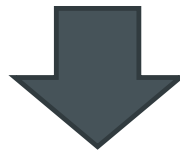
- Ο ανταγωνισμός είναι μία *παράγωγη έννοια*, δηλαδή ακολουθεί (και δεν προηγείται) την ανάλυση των νόμων συσσώρευσης του κεφαλαίου και αποτελεί το μέσο εκδήλωσης τους. («Η επιστημονική ανάλυση του ανταγωνισμού είναι αδύνατη πριν να γνωρίσουμε την εσωτερική φύση του κεφαλαίου», *Κεφάλαιο*, τ. Ι, σελ. 316).
- Μέσω του ανταγωνισμού συντελείται η διανομή-ανακατανομή της υπεραξίας τόσο ανάμεσα στους διάφορους κλάδους (μέσω του σχηματισμού των τιμών παραγωγής) όσο και ανάμεσα στα διάφορα τμήματα των καπιταλιστών (βιομήχανοι, έμποροι, τραπεζίτες, γαιοκτήμονες).
- Ο πραγματικός ανταγωνισμός περιέχει (όχι ως αλληλοαποκλειώμενους πόλους αλλά ως οργανικά στοιχεία της ίδιας διαδικασίας) στοιχεία τόσο του «τέλειου» όσο και του «ατελούς» ανταγωνισμού.
- Είναι μία ταραχώδης και ενδημικά βίαιη διαδικασία που καμία σχέση δεν έχει με την πλήρη γνώση και πρόγνωση που υποθέτει η ν-κ θεωρία.
- Σημαντική η διάκριση ανάμεσα σε διακλαδικό και ενδοκλαδικό ανταγωνισμό επειδή «παράγουν» διαφορετικά αποτελέσματα καθώς και η εισαγωγή των εννοιών του «ρυθμιστικού κεφαλαίου».

Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΤΡΕΦΕΙ...

1. το κάθε επιμέρους κεφάλαιο ενάντια σε άλλα στη μάχη για τη διεύρυνση του μεριδίου στην αγορά και στον περιορισμό ή ακόμη και στον πλήρη εκτοπισμό των αντίπαλων κεφαλαίων.
2. το κεφάλαιο ενάντια στην εργασία, προκειμένου να περιορίσει το κόστος και να αυξήσει την παραγωγικότητα της εργασίας.
3. το κεφάλαιο ενάντια στο κράτος, για να περιορίσει τα όποια νομικά εμπόδια «ορθώνονται» στην «ελεύθερη» διακίνηση και εν γένει λειτουργία του κεφαλαίου.
4. το κράτος εναντίον άλλων κρατών για τη διασφάλιση ή ακόμα και την κατάκτηση αγορών ή πηγών πρώτων υλών.
5. αλλά και... των εργατών ενάντια άλλων εργατών για τις θέσεις απασχόλησης.

Ι) ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

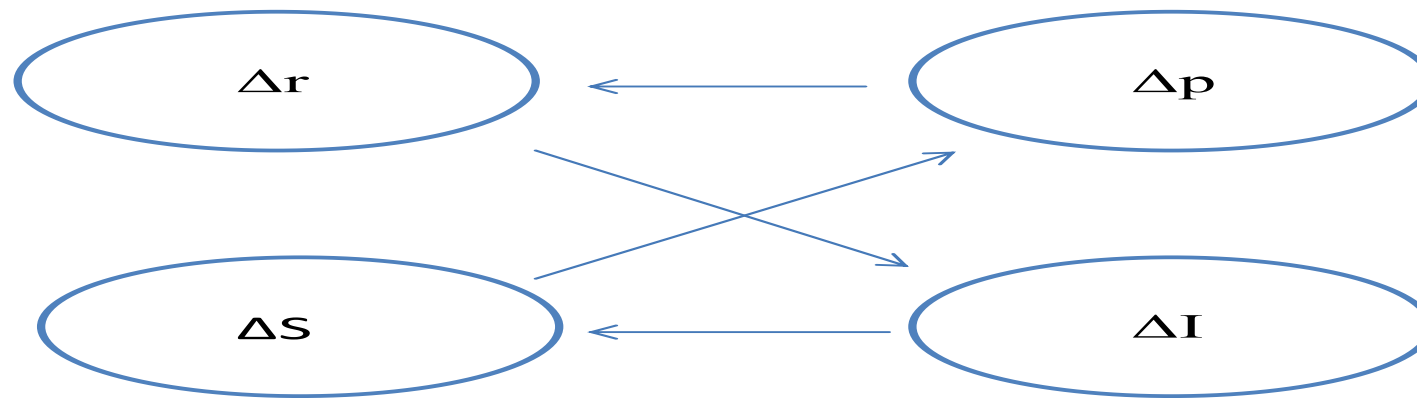
- **Διακλαδικός Ανταγωνισμός:** Από αυτόν προκύπτει η τάση για εξίσωση των κλαδικών ποσοστών κέρδους μέσω της κίνησης/ροής του κεφαλαίου (νέου και υφιστάμενου) από κλάδο σε κλάδο.
- **Ενδοκλαδικός Ανταγωνισμός:** Από αυτόν προκύπτει η τάση για τη διαμόρφωση μίας ενιαίας τιμής από τις διαφορετικές «ατομικές αξίες» των εμπορευμάτων και (με δεδομένες τις διαφορετικές δομές μηχανοποίησης της παραγωγής, παραγωγικότητας και κόστους) για διαφοροποίηση της κερδοφορίας ενδοκλαδικά.

Το ρυθμιστικό κεφάλαιο (regulating capital) αποτελεί τον «κόμβο» σύνδεσης αυτών των δύο ειδών ανταγωνισμού.

3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ (1)

1. Η πρώτη συνέπεια του είναι η εξισωτική τάση των ποσοστών κέρδους διακλαδικά.

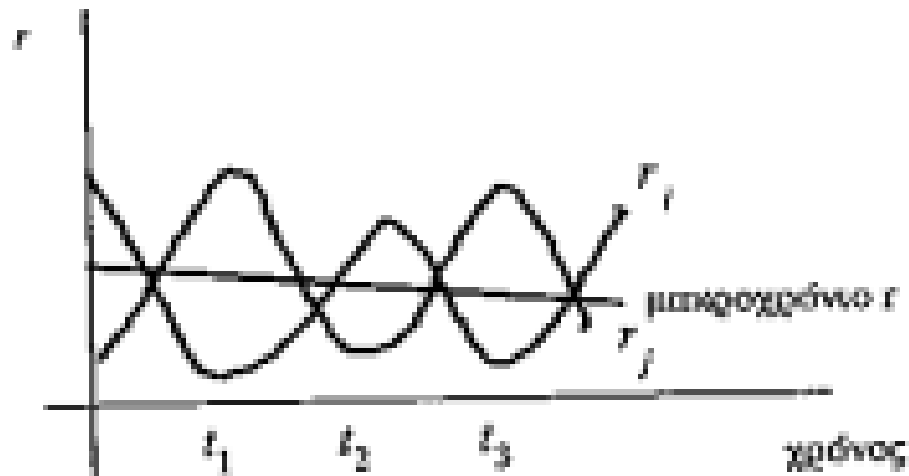

$$r_i > \bar{r} \rightarrow I_i \uparrow \rightarrow \hat{S}_i > \bar{D}_i \rightarrow p_i \downarrow \rightarrow r_i \downarrow$$

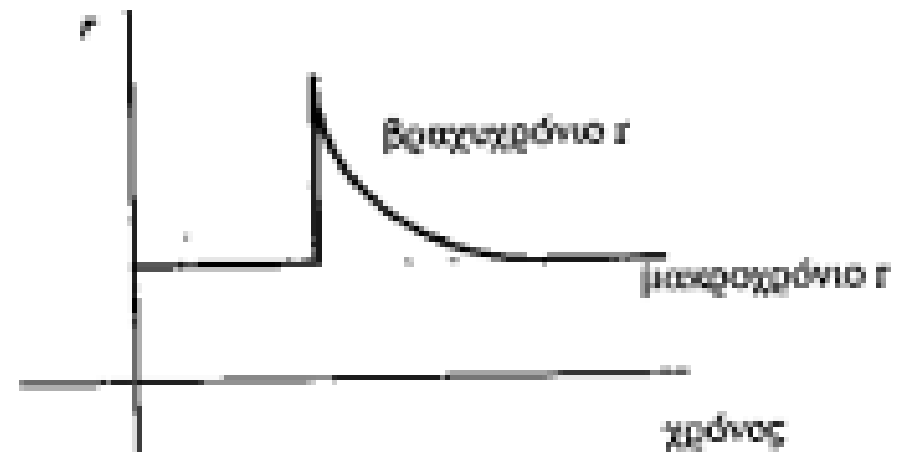
(1)

$$r_i < \bar{r} \rightarrow I_i \downarrow \rightarrow \hat{S}_i < \bar{D}_i \rightarrow p_i \uparrow \rightarrow r_i \uparrow$$

ΕΞΙΣΩΤΙΚΗ ΤΑΣΗ VS ΣΥΓΚΛΙΣΗ

Μαρξική εξισωτική τάση

Νεοκλασική σύγκλιση

1) Συνεπώς, η ύπαρξη διαφορών % κέρδους σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή δεν αποτελεί ένδειξη ολιγοπωλιακών καταστάσεων.

3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ (2)

2. Η δεύτερη συνέπεια του διακλαδικού ανταγωνισμού είναι ότι το μέγεθος του περιθωρίου κέρδους στις πωλήσεις (ή στο κόστος) είναι ευθέως ανάλογο του λόγου κεφαλαίου-προϊόντος.

$$m = \frac{\pi}{P} = \frac{P-k}{P} = 1 - \frac{k}{P} \text{ και } \mu = \frac{\pi}{k} = \frac{P-k}{k} = \frac{P}{k} - 1.$$

Όπου π = κέρδος ανά μονάδα προϊόντος, p = τιμή και k = κόστος ανά μονάδα προϊόντος.

$$r = \frac{\Pi}{K} = \frac{\Pi/PQ}{K/PQ} = \frac{m}{K/(PQ)}$$

$$m = r \frac{K}{PQ}$$

2) Συνεπώς, το ψηλότερο περιθώριο κέρδους m σε κλάδους με ψηλότερο λόγο K/PQ (δηλαδή στους πιο εκμηχανσμένους κλάδους) δεν αποτελεί ένδειξη ολιγοπωλιακών καταστάσεων

3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ (3)

3. Η τρίτη συνέπεια του διακλαδικού ανταγωνισμού είναι ότι στους κλάδους με μεγάλες απαιτήσεις για ελάχιστο κεφάλαιο (K) και συνεπώς με ψηλό λόγο K/PQ και ψηλό κόστος εισόδου-εξόδου, η προσαρμογή στις μεταβολές της συσσώρευσης δεν γίνεται κυρίως μέσω των τιμών αλλά μέσω των μεταβολών στο βαθμό χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού. Συνεπώς, σε αυτούς τους κλάδους, η εξισωτική τάση των ποσοστών κέρδους προϋποθέτει ότι η ποσοστιαία μεταβολή στο ποσοστό κέρδους θα είναι μικρότερη συγκριτικά με τους κλάδους με χαμηλότερο λόγο κεφαλαίου-προϊόντος.

3) Συνεπώς, η χαμηλότερη διακύμανση των τιμών σε ορισμένους κλάδους με υψηλό λόγο K/PQ σε σχέση με άλλους με χαμηλότερο τέτοιο λόγο δεν αποτελεί ένδειξη ολιγοπωλιακών καταστάσεων.

ΣΥΝΟΨΗ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΑΡΞΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Μαρξική Θεωρία	Κερδοφορία	Κεφαλαιοποίηση	Τιμές
Διακλαδικός Ανταγωνισμός	Διαφορετικά κλαδικά ποσοστά κέρδους και τάση αργής σύγκλισης / εξίσωσης (;) ή μεταβολής στην ιεραρχία των ποσοστών κέρδους ιδίως για κλάδους εντάσεως κεφαλαίου	Θετική συσχέτιση των υψηλότερων κλαδικών λόγων κεφαλαίου–προϊόντος και των υψηλότερων κλαδικών περιθωρίων κέρδους.	Χαμηλότερη μεταβλητότητα τιμών, περιθωρίων κέρδους και ποσοστών κέρδους στους κλάδους εντάσεως κεφαλαίου

II) ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ: ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΕΙ Η ΜΑΡΕΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ;

«Η μάχη του ανταγωνισμού δίνεται μέσω της μείωσης των τιμών των εμπορευμάτων. Η μείωση των τιμών των εμπορευμάτων εξαρτάται, ceteris paribus, από την παραγωγικότητα της εργασίας, που με τη σειρά της εξαρτάται από την κλίμακα της παραγωγής. Επομένως, τα μεγαλύτερα σε μέγεθος κεφάλαια εκτοπίζουν τα μικρότερα».

Μαρξ, Κεφάλαιο, Ι, Σύγχρονη Εποχή, σελ. 626

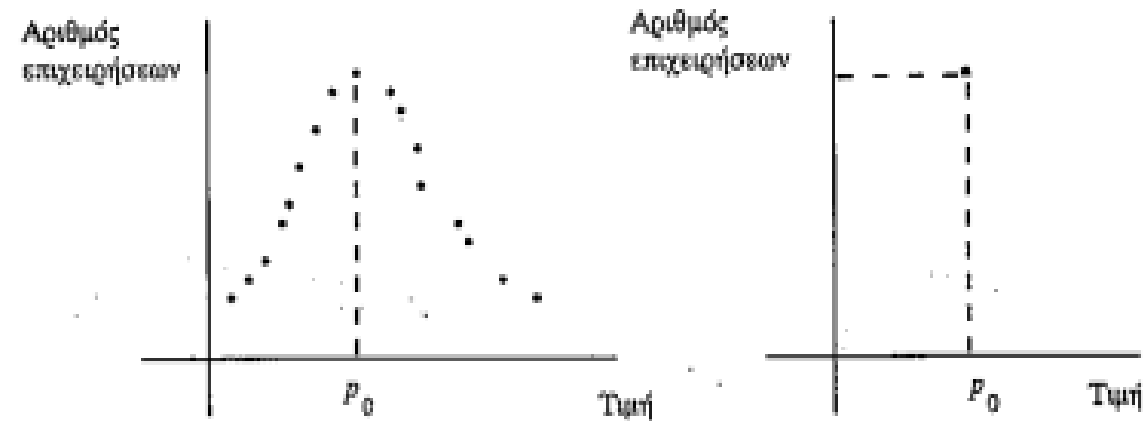
Συνεπώς, ο Marx προϋποθέτει μονάδες κεφαλαίου που:

- α) ΔΕΝ είναι ΟΥΤΕ απειροελάχιστα μικρές ΟΥΤΕ λήπτες τιμών.
- β) Εμπλέκονται μεταξύ τους σε άγριο ανταγωνισμό για τη διατήρηση και επέκταση του μεριδίου του στην αγορά με βασικό «όπλο» τη μείωση του μοναδιαίου κόστους (μέσω της μηχανοποίησης) ως μέσο μείωσης των τιμών και εκτοπισμού των ανταγωνιστών τους.
- γ) Είναι αρκετά μεγάλες ώστε να μπορούν να συμπεριφέρονται με αυτόν τον τρόπο.

ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ: Ο «ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΜΙΑΣ ΤΙΜΗΣ»

1) Επιβολή του «νόμου της μίας τιμής»

ΣΧΗΜΑ 4: Εξισωτική τάση έναντι ομοιόμορφης τιμής

«Ο ανταγωνισμός εξαναγκάζει τους παραγωγούς στην ίδια σφαίρα παραγωγής να πωλούν τα εμπορεύματά τους στην ίδια τιμή».

Μαρξ, Κεφάλαιο, Ι, Σύγχρονη Εποχή, σελ. 865

ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ: ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΑ % ΚΕΡΔΟΥΣ

2. Η κυριαρχία μίας τιμής στην αγορά σε συνδυασμό με τη διαφορετική δομή κόστους της κάθε επιχείρησης του κλάδου συνεπάγεται ενδοκλαδικές διαφορές στα ποσοστά κέρδους. Συνεπάγεται δηλαδή μία **ιεραρχία ποσοστών κέρδους** με την κάθε επιχείρηση να μην έχει φυσικά μόνιμη και σταθερή θέση εντός αυτής της ιεραρχίας.

Κεφάλαια	P = τιμή	k = μοναδιαίο κόστος	π = μοναδιαίο κέρδος	m = π/p = περιθώριο κέρδους	K/PQ = λόγος κεφαλαίου-προϊόντος	r = m/(K/PQ)
A	30	10	20	20/30 = 0.66	12	0.66/12 = 5.6%
B	30	20	10	10/30 = 0.33	10	0.33/10 = 3.3%

ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ: ΤΟ ΠΙΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗ ΔΕΔΟΜΕΝΗ ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΙΟ ΚΕΡΔΟΦΟΡΟ. ΟΜΩΣ....

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	<i>Selling Price</i>	<i>Unit Cost (at Normal Output)</i>	<i>Profit Per Unit Normal Output [(1) - (2)]</i>	<i>Normal Output</i>	<i>Capital Stock</i>	<i>Capital Per Unit Normal Output</i>	<i>Profit Rate (%) (3)÷(6)</i>
A	100	82	18	100	12000	120.00	15.00
B	100	80	20	110	14000	127.27	15.71
C	100	78	22	120	16500	137.50	16.00
D	100	76	24	130	21000	161.54	14.86

Πηγή: A. Shaikh, 2016, Capitalism., New York: Oxford University Press, σελ. 263

...ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΤΟ ΠΙΟ ΚΕΡΔΟΦΟΡΟ ΜΕΙΩΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΤΙΜΗ

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	<i>Selling Price (critical)</i>	Unit Cost (at Normal Output)	<i>Profit Per Unit Normal Output [(1) – (2)]</i>	Normal Output	Capital Stock	Capital Per Unit Normal Output	<i>Profit Rate (%) (3)÷(6)</i>
A	89.5	82	8	100	12000	120.00	6.25
B	89.5	80	10	110	14000	127.27	7.46
C	89.5	78	12	120	16500	137.50	8.36
D	89.5	76	14	130	21000	161.54	8.36

Πηγή: A. Shaikh, 2016, Capitalism., New York: Oxford University Press, σελ. 263

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΑΡΕΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ: ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Μαρξική Θεωρία	Κεφαλαιοποίηση-Κόστος	Κερδοφορία	Τιμές
Ενδοκλαδικός Ανταγωνισμός	Ανταγωνισμός μέσω συσσώρευσης και τεχνολογικής προόδου: Υψηλότεροι λόγοι κεφαλαίου- προϊόντος ----- → υψηλότερη παραγωγικότητα -----→ χαμηλότερο μοναδιαίο κόστος -----→ υψηλότερα περιθώρια και ποσοστά κέρδους	Διαφορετικά περιθώρια κέρδους. Ιεραρχία στα ποσοστά κέρδους. Διαχρονική διαφοροποίηση και μεταβολή στην ιεραρχία των ποσοστών κέρδους, <i>αργή σύγκλιση</i> ή διατηρήσιμα σε μακροχρόνια (;) βάση	Διαδικασία σύγκλισης προς την κοινή μέση τιμή – Law of one price vs Law of correlated prices.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ: ΤΕΛΕΙΟΣ, ΑΤΕΛΗΣ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΟΣ-ΜΑΡΞΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Perfect Competition	Imperfect Competition	Classical/Marxian
1. Many small firms	A few big firms	
2. price takers	price setters	
3. Choice of output (Q^*)	Strategic choice of P^* and Q^*	
4. Cost (structure) is given	Technical change ---→ cost and price competition	
5. Physically and economically homogeneous product	non-price competition	
6. Identical firms (and sectors)	Sectors with high K , K/PQ	
7. Volatile price, profit margin and profit rate	Accumulation of capital ----→ Sectors with high K , K/PQ ----- → less volatile price, profit margin, profit rate	
8. Equal profit margins	Sectors with high K , K/PQ ----→ high profit margins	
9. Equal profitability	Differential profitability as a result of oligopolistic/monopolistic market power	Points 1-8 from “Imperfect Competition” and (mostly) 9 from Perfect Competition in the form of tendentially equalized inter-sectoral regulating profitability

ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

- Με δεδομένο ότι η διακλαδική τάση για εξίσωση των ποσοστών κέρδους γίνεται μέσω της διαφορικής ροής του κεφαλαίου, το ρυθμιστικό κεφάλαιο κάθε κλάδου είναι εκείνο που χρησιμοποιεί την καλύτερη γενικά διαθέσιμη μέθοδο ή τις καλύτερες γενικά διαθέσιμες συνθήκες παραγωγής.
- Η παραγωγική μέθοδος του ρυθμιστικού κεφαλαίου είναι εκείνη που οι επιχειρηματίες σε έναν κλάδο ονομάζουν «πρακτικά καλύτερη μέθοδο παραγωγής» επειδή διασφαλίζει μία «κανονική» κερδοφορία.
- Οι ρυθμιστικές συνθήκες παραγωγής προσδιορίζονται από το είδος του κεφαλαίου όπου μπορεί να πραγματοποιηθεί η επέκταση της συσσώρευσης κεφαλαίου και της παραγωγής.
- Η διακλαδική τάση για εξίσωση των ποσοστών κέρδους συνεπάγεται την εξίσωση των ποσοστών κέρδους ανάμεσα στα ρυθμιστικά κεφάλαια κάθε κλάδου.

ΤΑΣΗ ΕΞΙΣΩΣΗΣ ΤΩΝ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

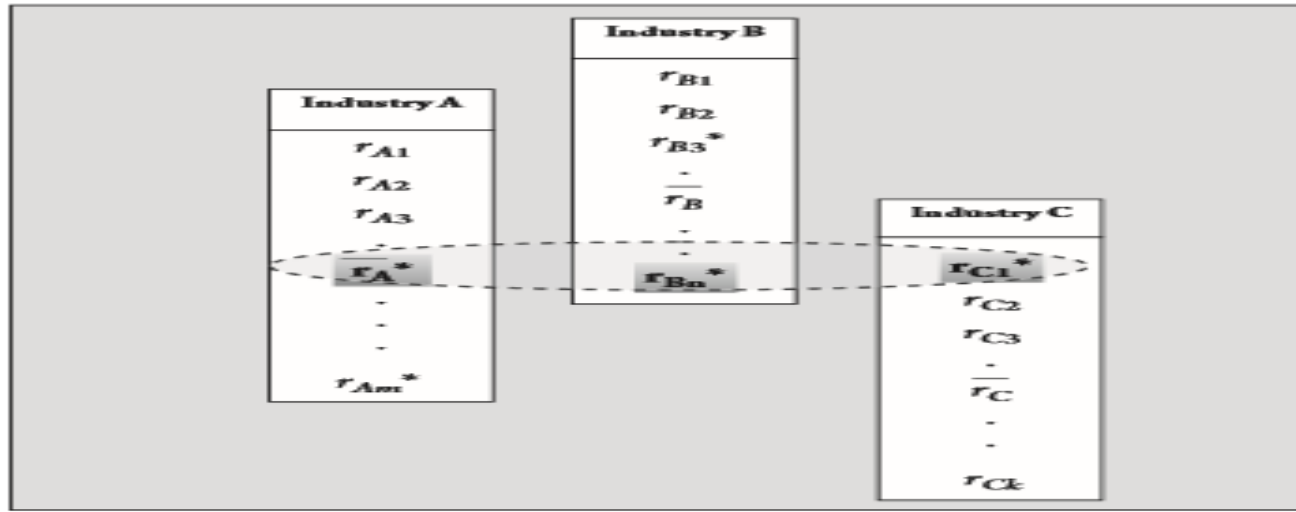

Figure 7.5 Effect on Profit Rates of Competition between Industries

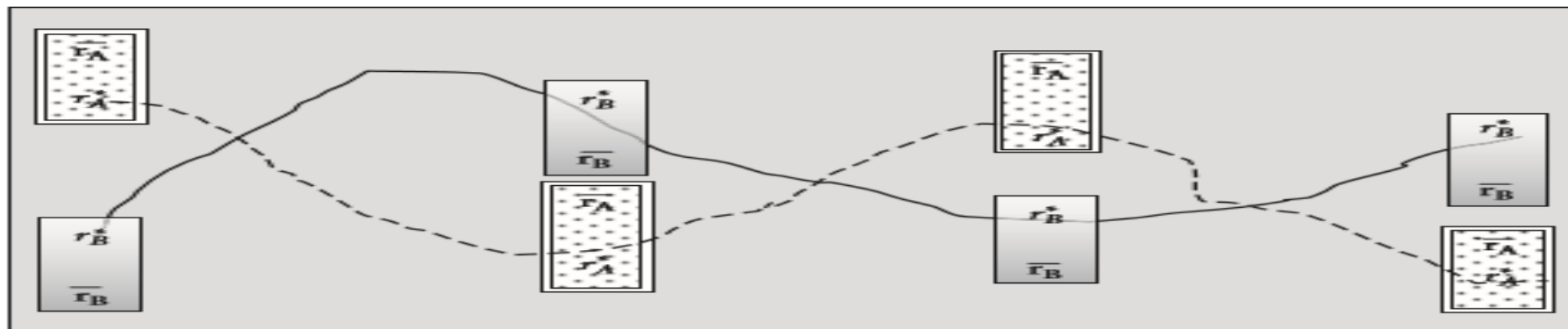
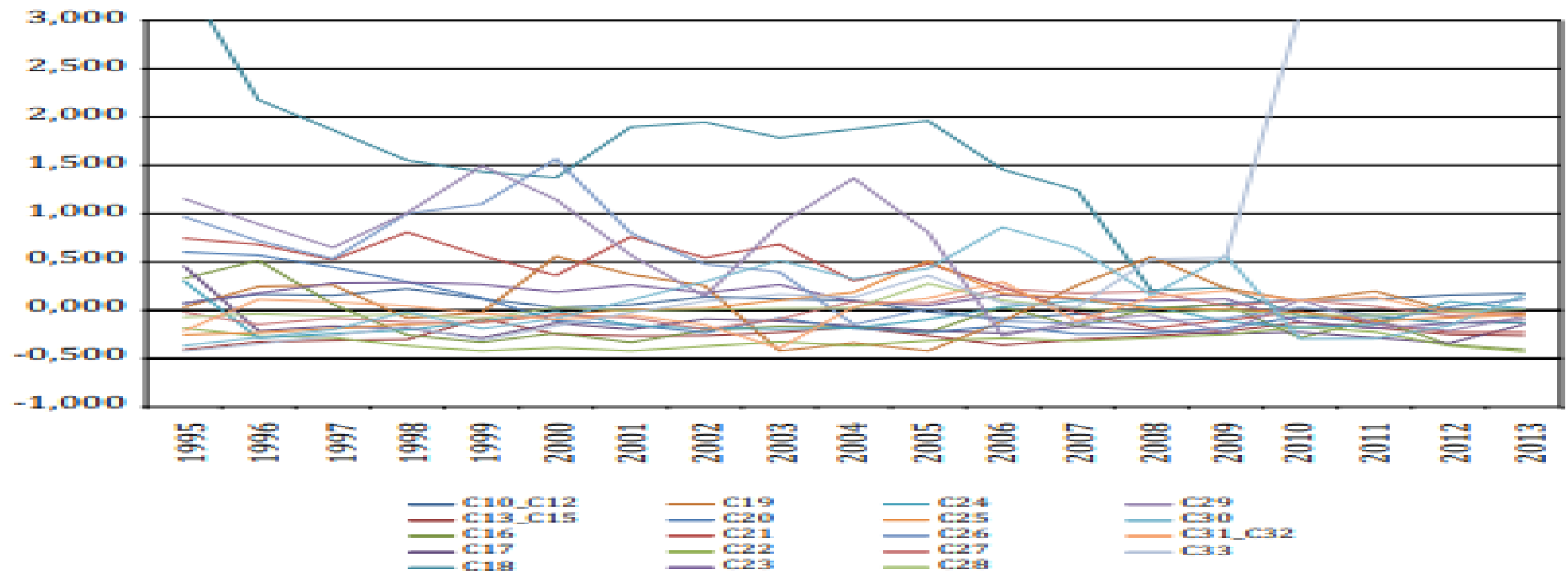

Figure 7.6 Equalization of Profit Rates over a "Cycle of Lean and Fat Years"

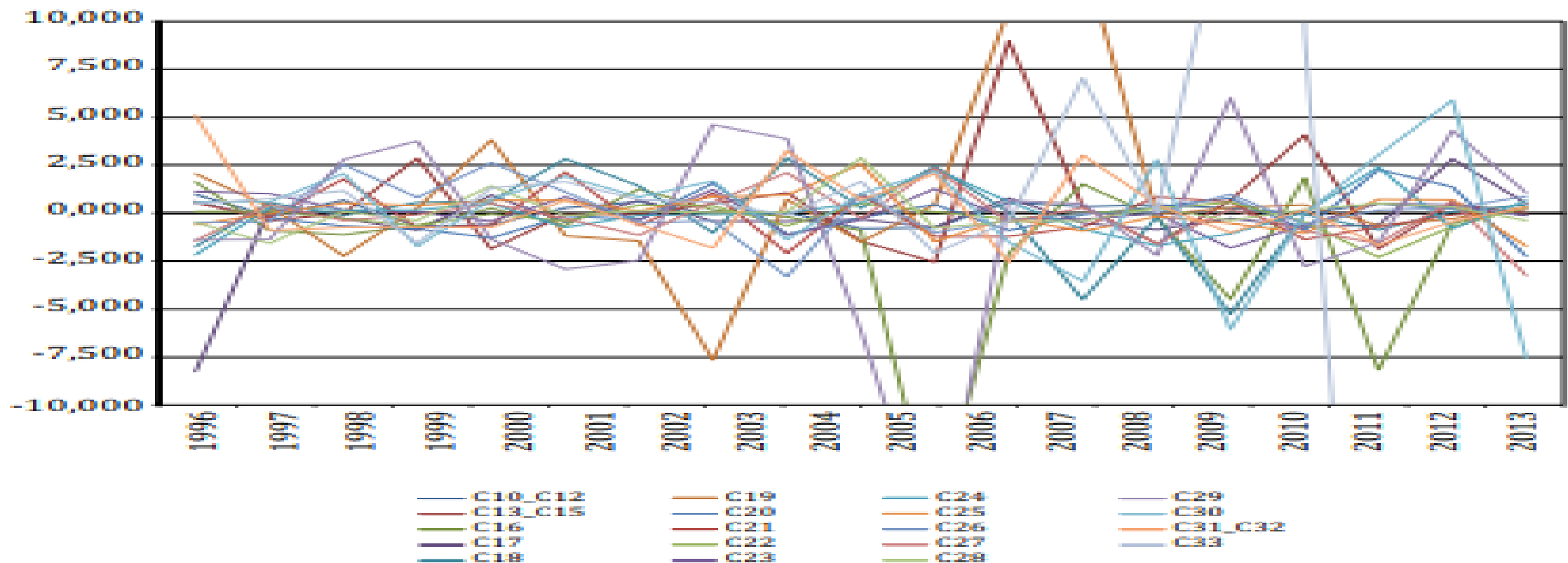
ΑΠΟΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΚΛΑΔΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ %ΚΕΡΔΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΕΡΔΟΥΣ

Διάγραμμα 2: Μέσο ποσοστό κέρδους στους κλάδους της μεταποίησης

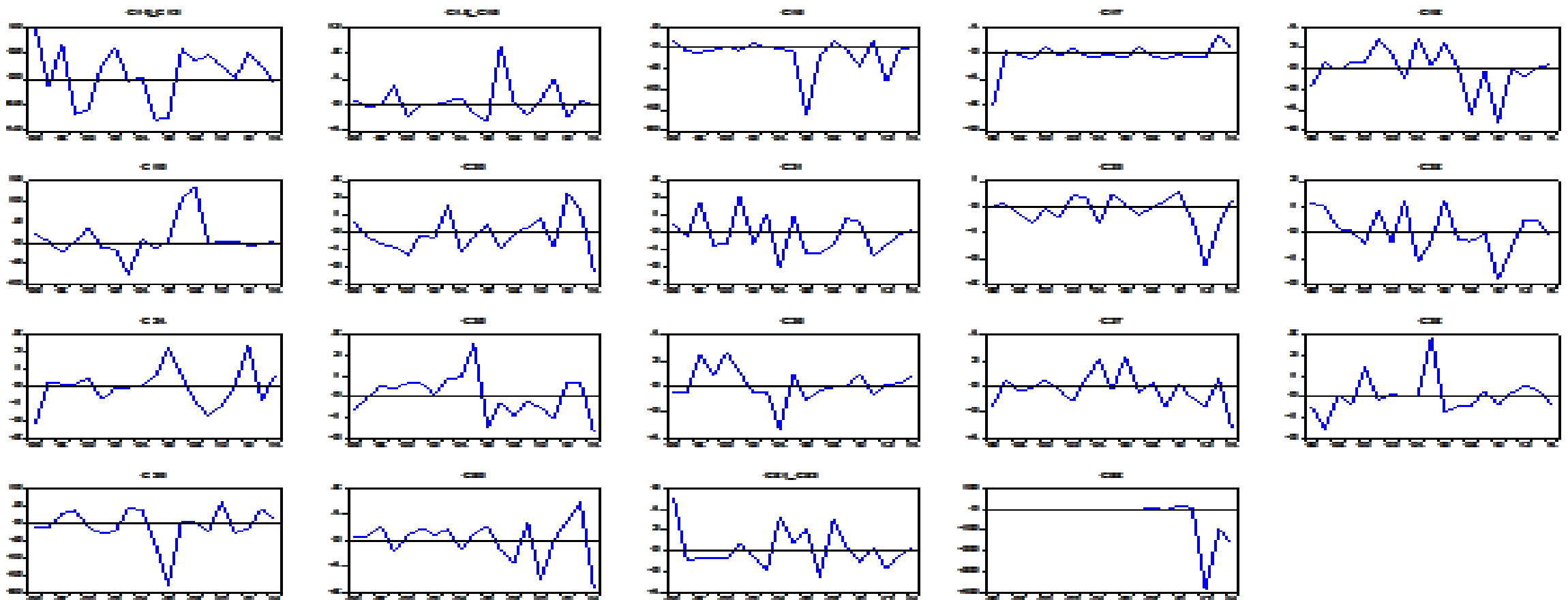

ΑΠΟΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΚΛΑΔΙΚΩΝ ΟΡΙΑΚΩΝ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΚΕΡΔΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΕΡΔΟΥΣ

Διάγραμμα 3: Οριακό ποσοστό κέρδους στους κλάδους της μεταποίησης

GREEK MANUFACTURING SECTOR(S): DEVIATIONS FROM THE AVERAGE R (REGULATING CAPITALS)

ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΙΚΗ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ

- Σε κάθε κλάδο δραστηριοποιούνται κεφάλαια με διαφορετικές συνθήκες παραγωγής.
- Κάθε ατομικό κεφάλαιο χρησιμοποιεί συγκεκριμένη ποσότητα ζωντανής εργασίας για την παραγωγή συγκεκριμένης ποσότητας προϊόντος. Ο λόγος αυτών των δύο μεγεθών ορίζει την ατομική μοναδιαία αξία του προϊόντος του κάθε κεφαλαίου.
- Με βάση τη σύγκριση της μοναδιαίας αξίας με την κοινωνική αξία του προϊόντος (και συνεπώς με την τιμή του), κάθε κεφάλαιο μπορεί να πραγματοποιήσει περισσότερα, λιγότερα ή ίσα κέρδη σε σχέση με τη χρηματική έκφραση της υπεραξίας που παράγεται στο ίδιο. Πραγματοποιούνται δηλαδή μεταβιβάσεις αξίας ανάμεσα στα ατομικά κεφάλαια.
- Με δεδομένο ότι η τιμή του προϊόντος του κλάδου καθορίζεται από τις συνθήκες παραγωγής του ρυθμιστικού κεφαλαίου, το κέρδος που κάθε κεφάλαιο θα ιδιοποιηθεί από την παραγμένη υπεραξία εξαρτάται από την παραγωγικότητα του σε σχέση με αυτήν του ρυθμιστικού κεφαλαίου.

ΟΙ ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΞΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

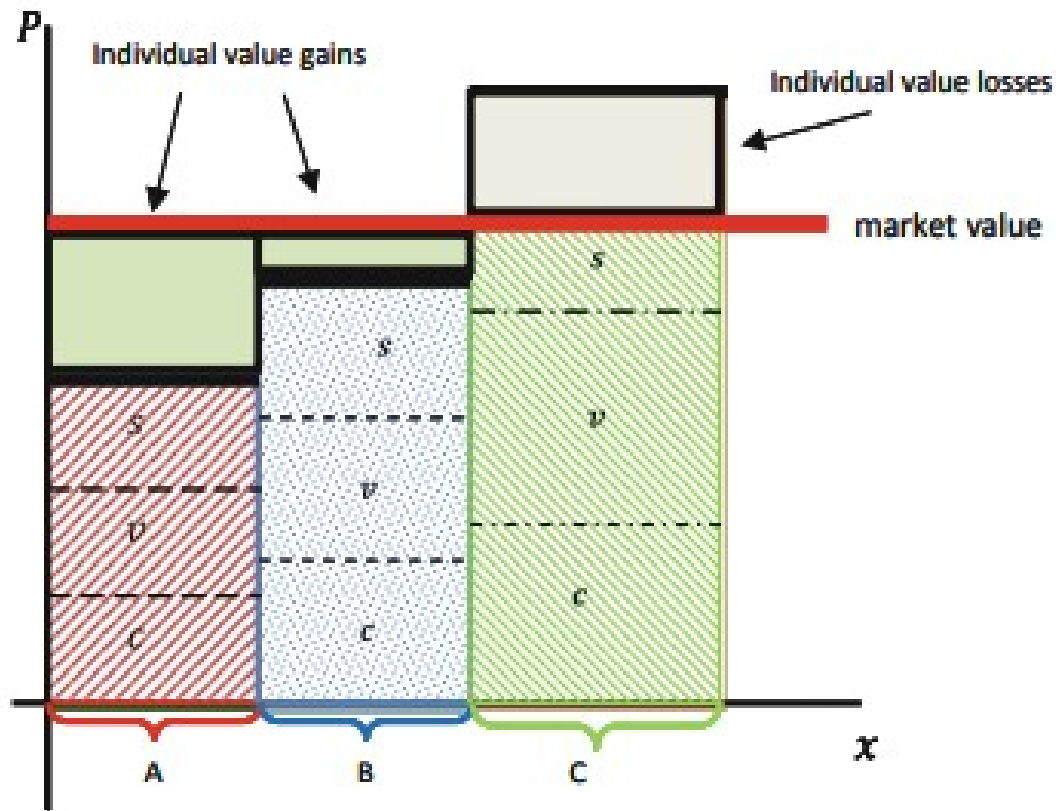

Fig. 5.7 Social value as an average (market) value

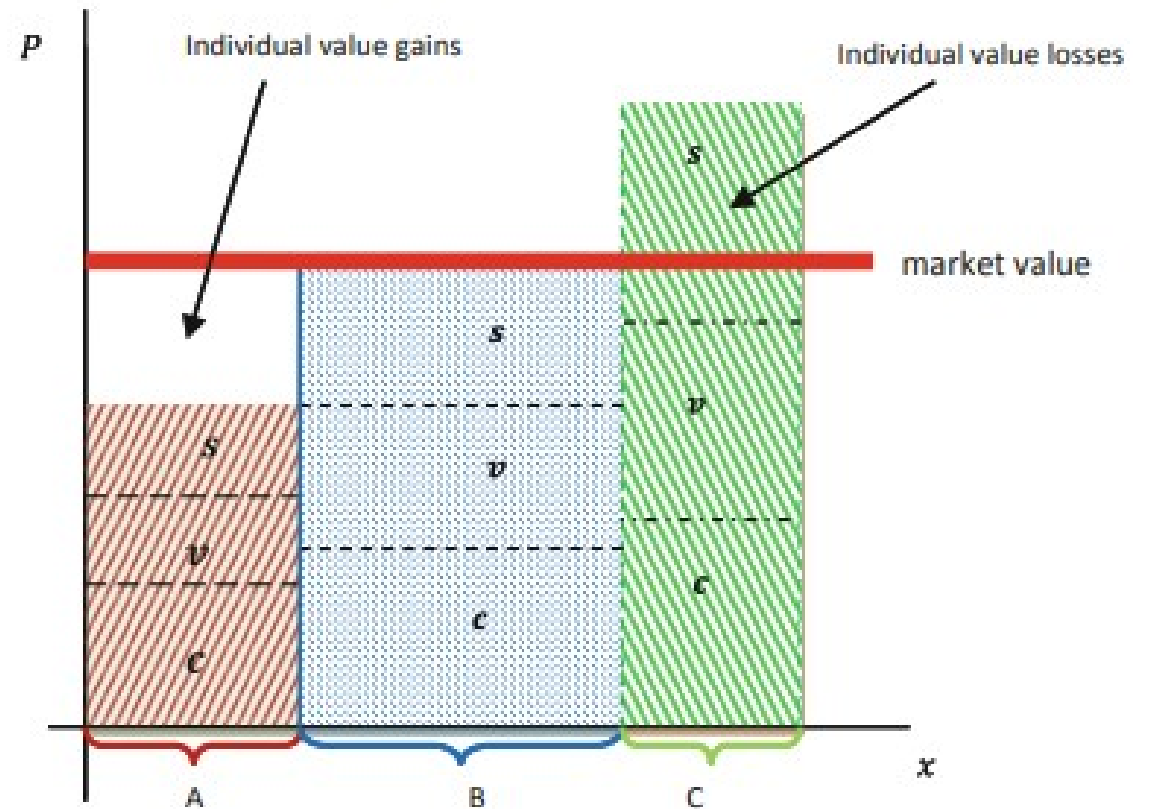
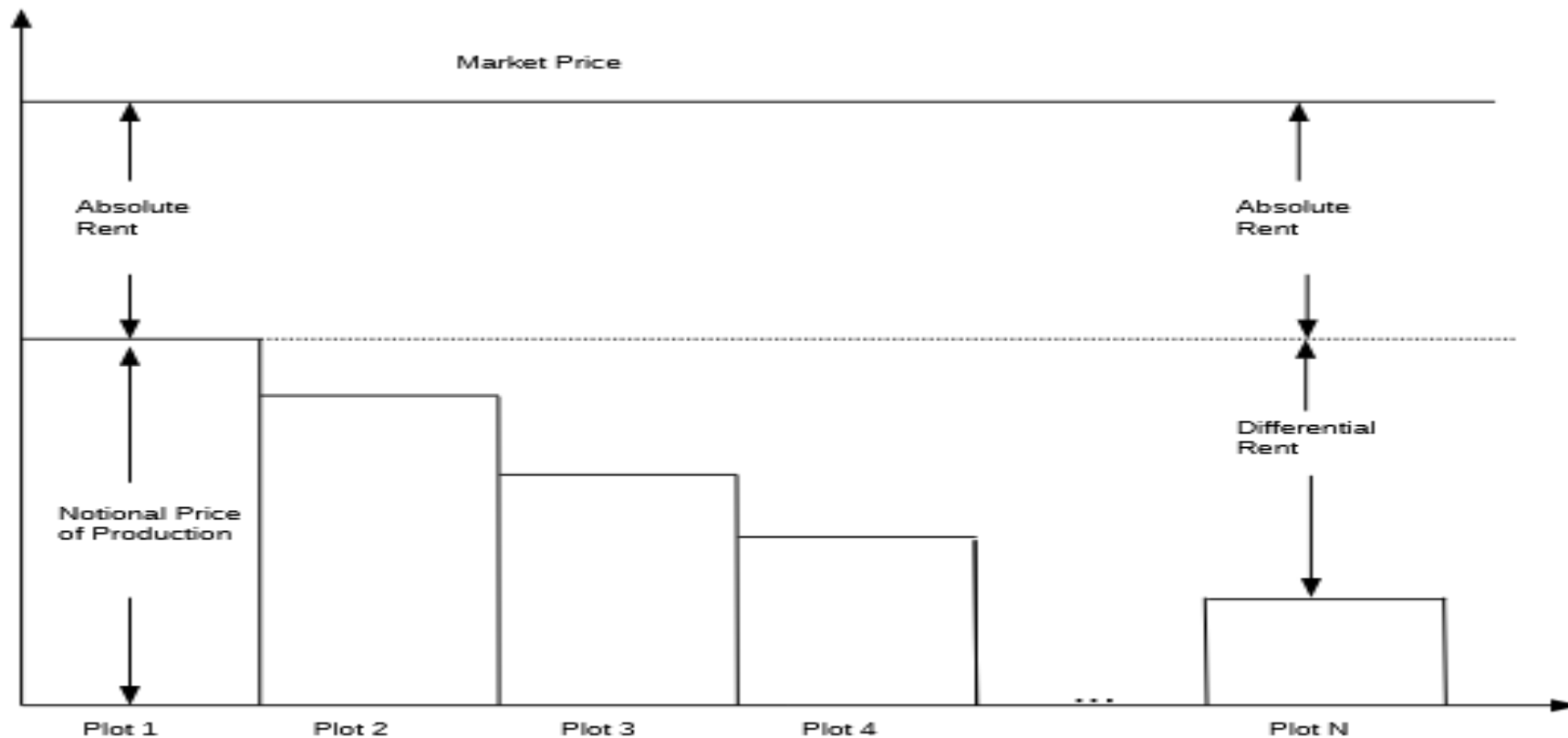

Fig. 5.8 Market value determined by the bulk of commodities

ΔΙΑΦΟΡΙΚΗ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ ΑΞΙΑΣ: ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Κεφάλαια	Ώρες εργασίας	Ποσότητα	Αξία	Ατομική μοναδιαία Αξία	Κοινωνική μοναδιαία αξία	Μεταβλητό κεφάλαιο	Υπερ-αξία	Μοναδιαία ρυθμιστική τιμή	Συνολική ρυθμιστική τιμή	Κέρδη
	L	Q_i	A_i	$\lambda_i = A_i/Q_i$	A/Q_i	V	$S = L - V$	$\cdot P$	$P Q_i$	$P Q_i - V$
A	100	100	100	1		40	60	1/2	50	10
Ρυθμιστικό κεφάλαιο B	100	200	100	1/2	1/2	40	60	1/2	100	60
Γ	100	300	100	1/3		40	60	1/2	150	110
Σύνολο	300	600	300			120	180		300	180

Γαιοπρόσοδος = διαφορική κερδοφορία στον κλάδο της αγροτικής παραγωγής

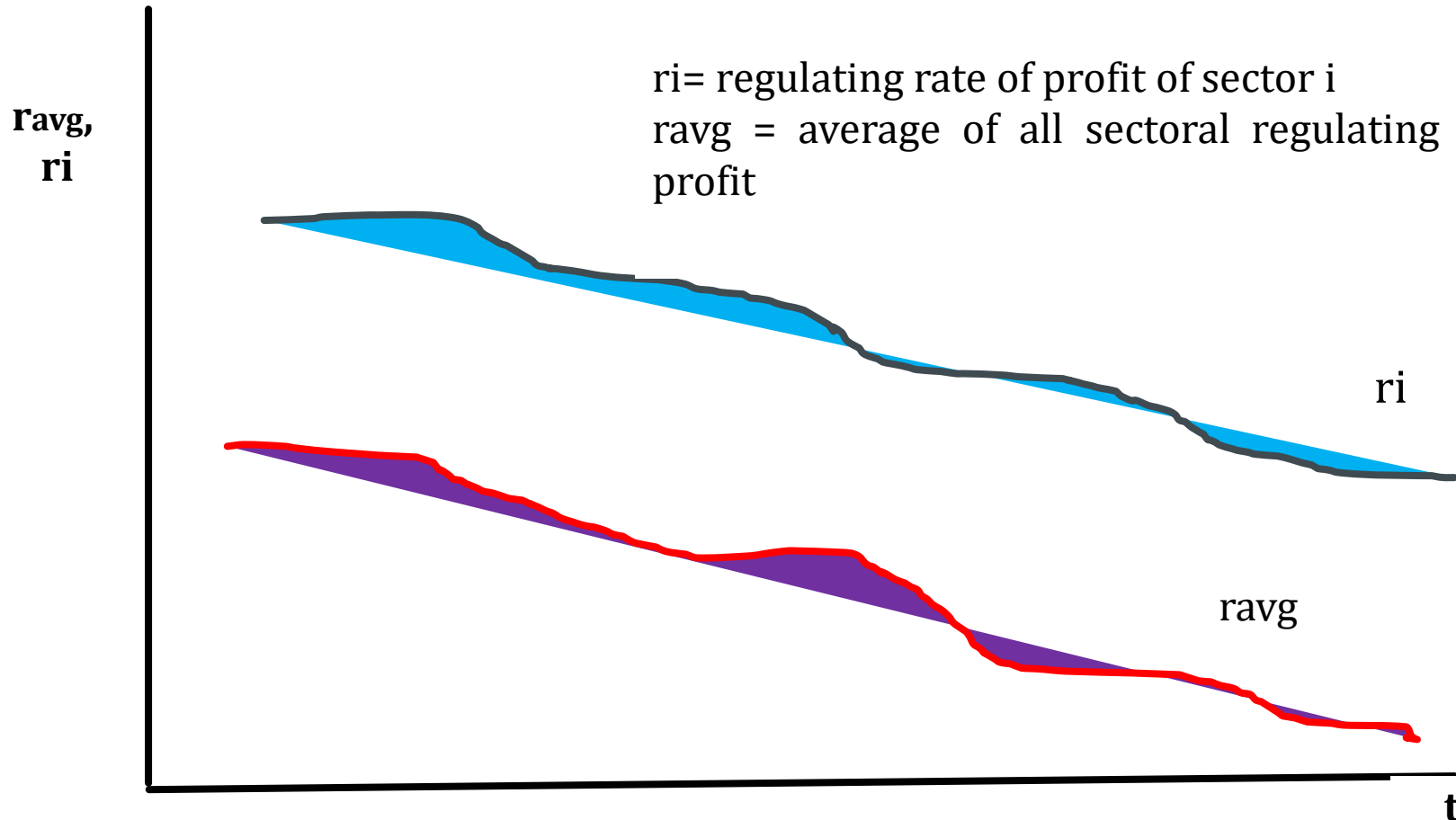
Πηγή: D. Basu, Marx's Analysis of Ground-Rent: Theory, Examples and Applications

Η ΔΙΑΦΟΡΙΚΗ ΓΑΙΟΠΡΟΣΟΔΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΔΙΑΦΟΡΙΚΗΣ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ

κεφάλαια	κόστος	Συνολική Αμεση Τιμή	Συνολική Τιμή Παραγωγής	Ποσότητα	Μοναδιαία Αμεση Τιμή	Μοναδιαία Τιμή Παραγωγής	Ρυθμιστική Τιμή Παραγωγής	Συνολική Ρυθμιστική Τιμή	Διαφορική Γαιοπρόσοδος
	$c + v$	$c + v + s$		Q_i			P	$P Q_i$	DR
A	60+40	140	120	10	14	12	12	120	0
B	60+40	140	120	20	7	6	12	240	120
Σύνολο			240					360	120

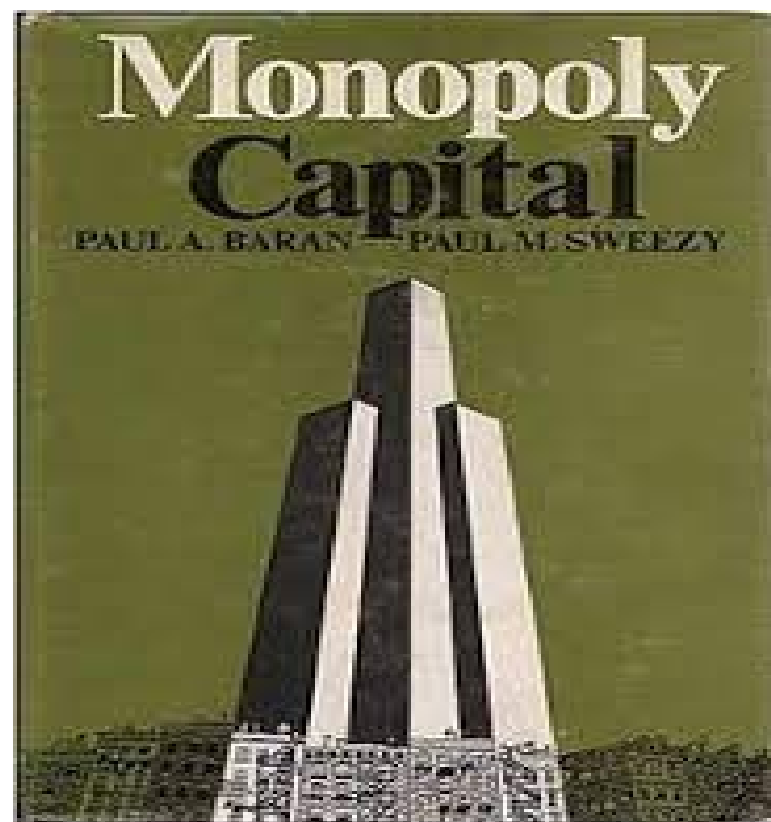
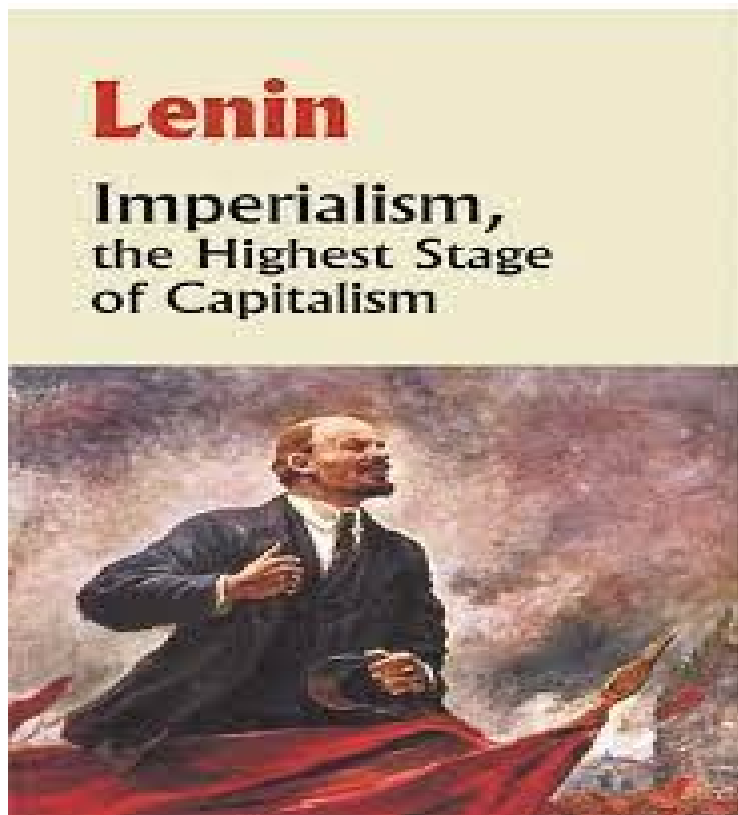
Συνολική ρυθμιστική τιμή – Συνολική τιμή παραγωγής = Διαφορική Γαιοπρόσοδος

TEST FOR SECTOR WITH MONOPOLISTIC PROFITS

Systematic and substantial positive difference between the regulating rate of profit of sector i and the average of all sectoral regulating rates of profit for a (sufficient/appropriate) period of fat and lean years

3. Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στον ανταγωνισμό και τα μονοπώλια στην εποχή μας;

ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ: Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ LENIN

- Ο Lenin ανέπτυξε τη θεωρία του «μονοπωλιακού καπιταλισμού» (ιμπεριαλισμού) σε διάκριση από τον «ελεύθερο (προμονοπωλιακό) καπιταλισμό», τον οποίο θεωρούσε «καπιταλισμό που σαπίζει» και «προθάλαμο» τα σοσιαλιστικής επανάστασης.
- Βασικό στοιχείο του ιμπεριαλισμού ως «τελευταίου σταδίου» του καπιταλισμού είναι η κυριαρχία των μονοπωλίων, όχι με τη νεοκλασική έννοια, αλλά με την έννοια των μετοχικών εταιρειών (συλλογικής καπιταλιστικής ιδιοκτησίας) που παίζουν αποφασιστικό ρόλο την οικονομική ζωή. Τα μονοπώλια εμφανίζονται ως προϊόν των νομοτελειακών τάσεων συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης του κεφαλαίου.
- Η κυριαρχία της μετοχικής εταιρείας αποτελεί την πιο τρανταχτή ένδειξη «ωρίμανσης» της κεφαλαιακής σχέσης και προσαρμογής της στον αυξημένα κοινωνικό χαρακτήρα της παραγωγής.

Ο MARX ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΟΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

1. Τεράστια επέκταση της κλίμακας της παραγωγής και των επιχειρήσεων, που ήταν αδύνατο να γίνουν από τα ξεχωριστά κεφάλαια.
2. Πρόκειται για την κατάργηση του κεφαλαίου σαν ατομικής ιδιοκτησίας μέσα στα πλαίσια του ίδιου του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής.
3. Διαχωρισμός ιδιοκτησίας – λειτουργίας κεφαλαίου. Εμφάνιση μετόχου-παράσιτου.
4. Ιδιοκτησία με τη μορφή μετοχής – χρηματιστηριακό παιχνίδι, κερδοσκοπία, απάτη.

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ LENIN ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ

- ❑ Τα μονοπώλια παίζουν **αποφασιστικό** ρόλο στην οικονομική ζωή.
- ❑ Συγχώνευση τραπεζικού – βιομηχανικού κεφαλαίου.
- ❑ Εξαιρετικά **σπουδαία σημασία** εξαγωγής κεφαλαίου σε σχέση με την εξαγωγή εμπορευμάτων.
- ❑ Διεθνείς μονοπωλιακές ενώσεις που **μοιράζουν** τον κόσμο.
- ❑ Το εδαφικό μοίρασμα της γης ανάμεσα στις μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις έχει τελειώσει και **ξαναρχίζει**.

Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ «ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΟ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ»

- «Τα μονοπώλια, ξεπηδώντας από τον ελεύθερο ανταγωνισμό, δεν τον καταργούν, μα υπάρχουν πάνω σ' αυτόν και δίπλα σ' αυτόν»

Λένιν, Ο Ιμπεριαλισμός. Ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού, 2013, Σύγχρονη Εποχή, σελ. 103

- Ο ανταγωνισμός οξύνεται στον μονοπωλιακό καπιταλισμό και παίρνει τις εξής μορφές:

α) Ανταγωνισμός ανάμεσα στα μονοπώλια.

β) Ανταγωνισμός ανάμεσα στις μονοπωλιακές και τις μη μονοπωλιακές επιχειρήσεις.

γ) Ανταγωνισμός στο εσωτερικό του κάθε μονοπωλίου για τη μετοχική σύνθεση.

ΣΧΟΛΗ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ (MONOPOLY CAPITAL SCHOOL)

- Γνωστοί εκπροσωποι: Baran, Sweezy.
- Ριζικά διαφορετικά χαρακτηριστικά σε σχέση με την ανάλυση του Lenin.
- «Μονοπωλιακό κεφάλαιο» αντί του λενινιστικού όρου «χρηματιστικό κεφάλαιο».
- Το νέο στάδιο του καπιταλισμού αποτελεί αναίρεση των νομοτελειών του καπιταλισμού του ελεύθερου ανταγωνισμού (όπως περιγράφονται στο *Κεφάλαιο*). Μια σειρά νόμοι (νόμος της αξίας, νόμος της τάσης εξίσωσης του % κέρδους, νόμος της ΠΤΠΚ) παύουν να ισχύουν. Π.χ.:
«Είναι λογικό να μην έχουν ανακαλυφθεί νόμοι για τη μονοπωλιακή τιμή γιατί τέτοιοι νόμοι δεν υπάρχουν».

Sweezy, *The theory of capitalist development*, 1970, Dennis Dobson, 1970, σελ. 271

ΚΑΙ Η ΜΑΡΕΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ....

ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ:

1. Ποιες είναι οι αποδοχές των αστικών (μη μαρξιστικών) οικονομικών σχολών για τη φύση του ανταγωνισμού στον καπιταλισμό;
2. Ποια είναι η αντίληψη του Marx για τον κεφαλαιοκρατικό ανταγωνισμό και τις επιμέρους μορφές του;
3. Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στον ανταγωνισμό και τα μονοπώλια στην εποχή μας;